

СТАН КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ З УЧНЯМИ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП У ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті викладено результати аналізу статистичних даних та анкетування директорів загальноосвітніх навчальних закладів України щодо актуальності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я та визначено стан кадрового забезпечення цієї роботи.

Ключові слова: підготовка, майбутні учителі, фізична культура, учні з відхиленнями у стані здоров'я.

У 1979 р. на 32-й сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я була затверджена глобальна стратегія досягнення здоров'я, відповідно до якої основною метою всіх країн та Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) є досягнення стабільного здоров'я населення планети до 2000 р. Але, як зазначає О. Румба, ця мета й досі не досягнута, більше того, загострилась проблема зростання захворюваності та смертності, як наслідок – зниження працездатності людей [6, с. 16].

Науковці зазначають, що останніми роками у країні спостерігається стійка тенденція до зниження рівня фізичної підготовленості населення та вказують на різні чинники, що призвели до подібної ситуації, серед яких: слабка підготовленість фахівців, які навчають дітей основ фізичної культури, медицини, гігієни (Н. Коротаєв та М. Рила); незабезпечення системою освіти повною мірою реалізації функції здоров'язбереження (О. Левченко); соціальний, генетичний, екологічний фактори; шкідливі звички, недостатня рухова активність, невміння школярів та студентів дбати про своє здоров'я, недостатній професіоналізм вчителів, розбіжність програм фізичного виховання у школах та ВНЗ, зменшення рухових можливостей студентів під час сесії, недостатня інтенсивність навантажень, велика кількість студентів у навчальних групах, недостатнє матеріально-технічне забезпечення навчального процесу та ін. (В. Сабадаш); знецінення соціального престижу здоров'я, фізичної культури і спорту; відставання від сучасних вимог усіх ланок підготовки і перепідготовки фізкультурних кадрів; недооцінка у дошкільних установах і навчальних закладах соціальної, оздоровчої та виховної ролі фізичної культури і спорту; залишковий принцип її фінансування (С. Філь, О. Худолій, Г. Малка).

Аналіз науково-педагогічної літератури вказує на те, що: питання фізичного виховання дітей різного віку з відхиленнями у стані здоров'я (у тому числі спеціальної медичної групи та з ослабленим здоров'ям) вивчали: Н. Гребенкіна, А. Левченко, О. Лизар, Л. Козіброда, І. Масло, А. Медников, Л. Парфенова, Е. Пахомова, И. Тимошина та ін. Питання фізичної реабілітації, корекції чи профілактики окремих захворювань розглядали Г. Грець, Е. Кудріна, Г. Нарскін, Н. Соколова, Е. Бубнова, Л. Габдрахманова, Е. Котомін, Ю. Куртанов, А. Лифінцев, О. Мерзлікін, Л. Пягай, В. Чепурна, В. Штраус та ін. У науковій літературі наявні окремі праці, присвячені підготовці фахівців з фізичної куль-

тури до роботи зі збереження та зміцнення здоров'я, зокрема: з фізично дезадаптованими підлітками (В. Королев), до проведення оздоровчої гімнастики та фітнесу з дівчатами-старшокласницями (М. Батищева), з питань формування готовності майбутнього фахівця (вчителя, студентів педагогічних ВНЗ) з фізичної культури до роботи з родиною дитини з порушеннями опорно-рухового апарату (Н. Єрмоліна), до здійснення здоров'язбережувальної діяльності у школі (М. Козуб, А. Козін), здоров'язбережувального навчання молодших школярів (Е. Осолодкова), до створення та реалізації здоров'язбережувальних технологій (Е. Гришина), до використання нетрадиційних засобів оздоровлення учнів під час уроків та у позаурочний час (Л. Єлісеєва), до просвітницької діяльності в галузі основ індивідуального здоров'я школярів (Н. Тимошенко). Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання до роботи з інвалідами розглядається у працях Ю. Бріскіна, Р. Карп'юка, І. Ляхової, Г. Степанової та ін. Знайшли висвітлення окремі питання підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до роботи з інвалідами в кандидатських дисертаціях Т. Магун, Л. Медведєвої, О. Томащук, Р. Чудної та ін. На жаль, процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями спеціальних груп, його теоретичні й методичні засади ще не стали предметом спеціального наукового дослідження й існують поодинокі наукові розробки. В. Пешков обґрунтовує необхідність спеціальної підготовки кадрів, здатних ефективно реалізовувати відновлювально-профілактичну діяльність у процесі професійної роботи, відзначаючи відсутність у сучасній системі педагогічної освіти професійної відновлювально-профілактичної підготовки педагогів з фізичної культури.

Ж. Ломака вказує на те, що слід виховувати нове покоління вчителів фізкультури з метою підвищення авторитету фізичного виховання як предмета, що є провідним у валеологічній освіті, органічно поєднує в собі елементи природної та гуманітарної дисципліни, щоб образ моделі педагогічної освіти, здобутої у ВНЗ, відповідав гуманно орієнтованому.

Г. Остапенко наголошує на тому, що педагогічне забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища викликає необхідність пошуку способів її вирішення в професійній педагогіці.

Мета статті – визначити стан кадрового забезпечення роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах України.

Визначаючи важливу роль учителя в культурному розвитку особистості та забезпеченні якості освіти, науковці наголошують, що “пріоритетна сфера в соціально-економічному, духовному і культурному розвитку Української Держави належить педагогу, оскільки саме через його діяльність реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального й духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження й примноження культурної спадщини” [3, с. 1]; при цьому, як вважає А. Корецька, “неабиякою проблемою є фаховий рівень учителів середньої школи, їхнє ставлення до навчального процесу та рівня засвоєваності матеріалу. Підвищення якості освіти, її життєздатності передусім залежить від підготовки майбутніх педагогів, освітньої та кадрової політики” [4, с. 39].

Аналіз нормативних документів та літератури, який проведено О. Левченко, вказує на те, що в більшості шкіл відсутні кваліфіковані кадри для роботи зі спеціальними медичними групами і необхідне програмно-методичне забезпечення, індивідуальний підхід до підвищення рівня відстаючих показників здоров'я розроблено недостатньо [5, с. 46].

В опитуванні директорів загальноосвітніх навчальних закладів України, яке було проведене нами з метою визначення потреби в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями, які мають відхилення у стані здоров'я, взяла участь 321 особа із семи областей України, а саме: Вінницька область – 31 особа, Волинська – 23, Дніпропетровська – 26, Запорізька – 65, Луганська – 17, Одеська – 127, Чернівецька – 32.

Дані опитування свідчать, що в середньому 74,5% директорів відчувають потребу в роботі спеціальних медичних груп у ввірених їм загальноосвітніх навчальних закладах (Вінницька область – 77,42%, Волинська – 78,26%, Дніпропетровська – 88,46%, Запорізька – 76,92%, Луганська – 76,47%, Одеська – 77,95%, Чернівецька – 35,50%). Аналіз результатів опитування вказує на значний розбіг показника забезпеченості цими заняттями учнів у різних областях (від 6,45% у Вінницькій до 61,54% у Запорізькій при середньому показнику 35,5%), але навіть найвищий показник забезпеченості все ж “не дотягує” до необхідного. Серед головних причин, з яких так необхідні заняття з учнями з відхиленнями у стані здоров'я, директори загальноосвітніх навчальних закладів визначили: відсутність фінансування (середній показник – 37,%) та відсутність відповідних кадрів, які б могли проводити цю роботу (36,14%). Порівняльний аналіз розподілу відповідей респондентів щодо необхідності роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах, реального їх проведення та частки відсутніх відповідних кадрів, які б могли проводити заняття з учнями з відхиленнями у стані здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах, подано на рис. 1.

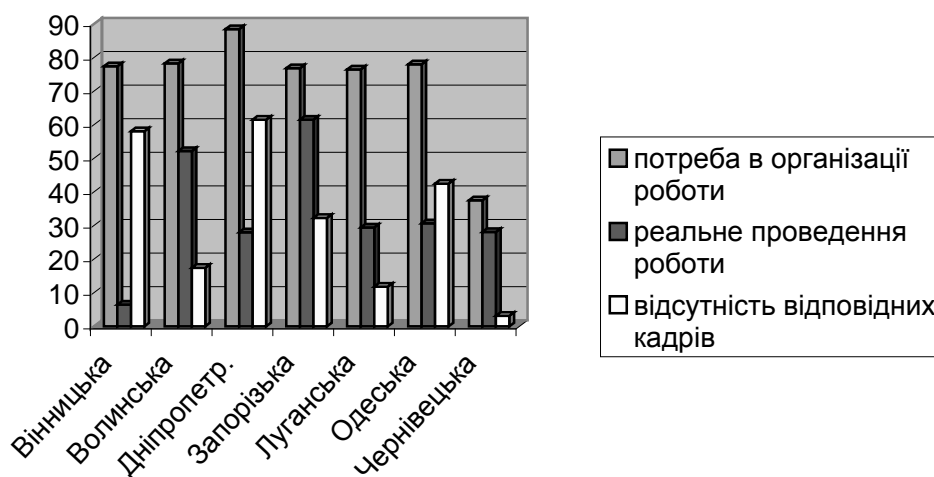

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів щодо необхідності проведення роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах, реального їх проведення та частки відсутніх відповідних кадрів, які б могли проводити ці заняття, %

Фахівці Комітету з фізичного виховання та спорту МОН України у 2003 р. зазначали, що одна із суттєвих причин того, що до цього часу не вдалося надати курсу фізичного виховання необхідної сучасної спрямованості, полягає у специфіці фізкультурних кадрів [1, с. 68].

У таблиці наведено кількісні та якісні показники кадрового забезпечення фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, що подані за даними статистичних збірників Державної служби України з питань фізичної культури і спорту та Комітету з фізичного виховання та спорту МОН України за різні роки.

**Кадрове забезпечення фізичного виховання
в загальноосвітніх навчальних закладах**

Роки	Кількість учителів фізичної культури	Кількість учителів фізичної культури зі спеціальною освітою	Кількість вчителів фізичної культури з вищою освітою
2002	29184	26116 (89,6%)	Дані відсутні
2003	28606	25431 (88,9%)	20067 (58,1%)
2004	27715	25421 (89,4%)	21289 (76,8%)
2005	28574	25734 (90,1%)	79,5%

В Інструктивно-методичному листі про викладання предметів освітньої галузі “Здоров’я і фізична культура” наголошено на тому, що “основною організаційною формою фізичного виховання в усіх типах навчальних закладів є урок (заняття), що проводиться фахівцем з фізичного виховання згідно з навчальним планом і програмою”, але при цьому в початковій школі кількість учителів фізичної культури зі спеціальною освітою становить тільки 11% [2, с. 67].

Результати аналізу відповідей директорів загальноосвітніх навчальних закладів вказують також на те, що в середньому тільки у 55,5% цих шкіл предмет “Фізична культура” викладають учителі з фізкультурною освітою (Вінницька область – 3,23%, Волинська – 43,48%, Дніпропетровська – 32,0%, Запорізька – 72,31%, Луганська – 17,65%, Одеська – 68,25%, Чернівецька – 71,88%).

Відповіді директорів загальноосвітніх навчальних закладів щодо задоволеності рівнем підготовки молодих вчителів ілюструє рис. 2.

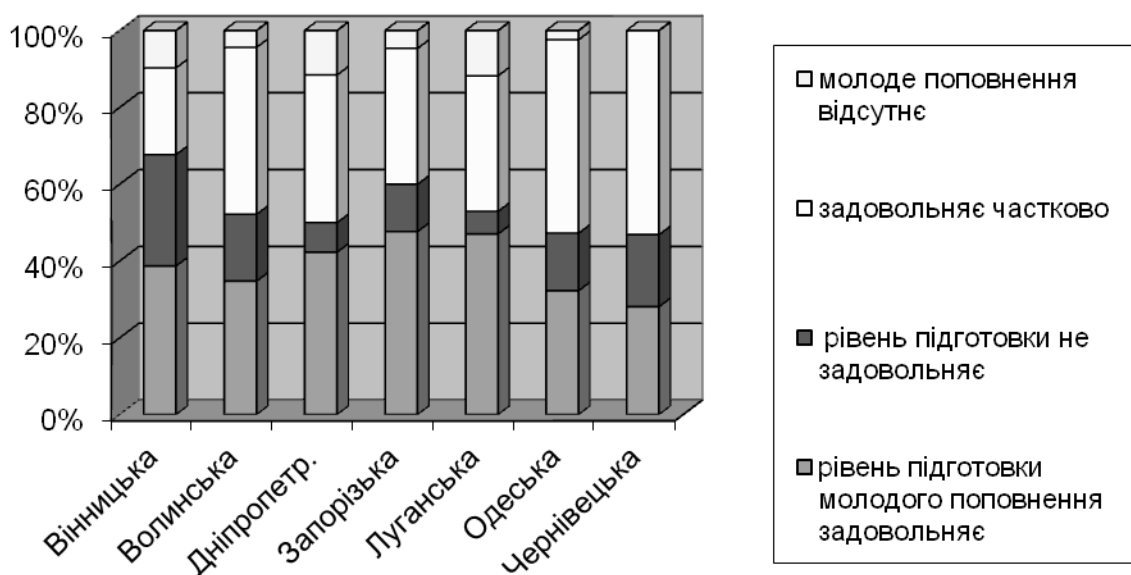

Рис. 2. Результати анкетування директорів загальноосвітніх навчальних закладів щодо задоволеності рівнем підготовки молодих учителів

Отже, можна повністю погодитись і підтримати думку фахівців Комітету з фізичного виховання та спорту МОН України про те, що “назріла гостра необхідність перегляду навчальних планів курсів підвищення кваліфікації вчителів початкової школи щодо збільшення кількості годин на дисципліну “Теорія і методика фізичного виховання” [1, с. 68], оскільки “сучасна система кадрового забезпечен-

ня галузі “Фізичне виховання і спорт” повинна вирішувати завдання підготовки кваліфікованих фахівців для роботи у різних ланках за напрямками: фізичне виховання; рекреація, оздоровча фізична культура; фізична реабілітація” [1, с. 68].

Висновки. Таким чином, аналіз літературних джерел та результатів дослідження (опитування директорів загальноосвітніх навчальних закладів) вказує на існування необхідності проведення роботи в загальноосвітніх навчальних закладах України з учнями з відхиленнями у стані здоров’я; на недостатню забезпеченість кадрами та слабку підготовку до цієї роботи майбутніх учителів у вищих навчальних закладах.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці шляхів підвищення ефективності підготовки у вищих навчальних закладах майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров’я.

Список використаної літератури

1. Аналітично-статистичний збірник з фізичного виховання та спорту в навчальних закладах України – 2003 р. / МОН України. – К., 2004. – 85 с.
2. Аналітично-статистичний збірник з фізичного виховання та спорту в навчальних закладах України – 2005 р. / МОН України. – К., 2006. – 80 с.
3. Васильєва М.П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога : автореф. дис. ... доктора пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / М.П. Васильєва. – Харків, 2004. – 38 с.
4. Корецька А.І. Розвиток освітніх систем у ХХ столітті та нові запити ХХІ століття / Антоніна Іллінічна Корецька // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 36–41.
5. Левченко А.В. Формирование готовности к здоровому стилю жизни учащихся младших классов специальной медицинской группы в процессе физкультурного образования : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Александра Владимировна Левченко. – Челябинск, 2008. – 173 с.
6. Румба О.Г. Системные механизмы регулирования двигательной активности студентов специальных медицинских групп : монография / Ольга Геннадиевна Румба. – Белгород : ЛитКараВан, 2011. – 459 с.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2012.

Иванова Л.И. Состояние кадрового обеспечения работы с учениками специальных медицинских групп в общеобразовательных учебных заведениях Украины

В статье изложены результаты анализа статистических данных и анкетирования директоров общеобразовательных учебных заведений Украины относительно актуальности подготовки будущих учителей физической культуры к работе с учениками с отклонениями в состоянии здоровья и определено состояние кадрового обеспечения этой работы.

Ключевые слова: *подготовка, будущие учителя, физическая культура, ученики с отклонениями в состоянии здоровья.*

Ivanova L. Provision work with schoolchildren of special medical groups in secondary schools of Ukraine

The paper analyzes the statistics and the findings interview directors of the Ukraine secondary schools on the relevance of training future teachers of physical culture to work in secondary schools with schoolchildren with rejections in health.

Key words: *training, future teachers, physical culture, schoolchildren with rejections in health.*